

DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2024.54.304877>

УДК 340.13 / 352

Б. С. Михальчук, аспірант

Національний університет «Острозька академія»

Навчально-науковий інститут права імені Іоанікія Малиновського

Кафедра теорії та історії держави і права

вул. Семінарська, 2, Острог, 35800, Україна

e-mail: bohdan.mykhalchuk@oa.edu.ua

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5283-3547>

ЕЛЕКТРОННА УЧАСТЬ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ УКРАЇНИ У ЧАСІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ: ЕЛЕКТРОННІ ПЕТИЦІЇ

У статті розглянуто процеси впровадження та ефективності електронних петицій в контексті громадської участі в Україні протягом останніх років. Питання впровадження демократичних інновацій, електронної участі у громадах розглядається, з одного боку, нерозривно з наявними тривалими процесами по входженню України до Європейського Союзу, а з іншого боку, з урахуванням викликів та обмежень, спричинених російською повномасштабною війною та введенням в Україні воєнного стану. Електронні петиції визначено як ефективний додатковий механізм, який може слугувати «голосом громадськості» під час критичних моментів у впровадженні демократичних реформ, процесів відновлення та відбудови.

На сьогодні в Україні петиції є більш поширеними на національному рівні в порівнянні з локальними. Для аналізу стану використання інструменту зібрано дані з відкритих джерел, а саме – цифрової платформи EDEM (15 громад), сайтів органів місцевого самоврядування (7 громад), раніше проведеного аналітичного дослідження від громадської організації «Рух Чесно».

Окрему увагу у дослідженні зосереджено на ключових чинниках, які можуть впливати на ефективність органу місцевого самоврядування безпосередньо генерувати якісні політики та впроваджувати такі учасницькі форми на місцях. Серед таких чинників – безпекові критерії; законодавчі колізії, спричинені введенням воєнного стану; фізичне та психологічне виснаження працівників, що впливає на ефективність надання послуг та інформування; технічні проблеми.

У висновках зазначено, що у процесі ефективного використання електронних петицій ключовим є питання чіткої регламентації порядку застосування інструменту у статуті громади, а також інституційна спроможність органу місцевого самоврядування забезпечувати проведення комунікаційної кампанії щодо наявності такого інструменту та подальшому розгляді отриманих петицій згідно з визначеною процедурою у статуті. Надано рекомендації щодо покращення ефективності впровадження інструментів участі та залучення до цих процесів громадян на місцях загалом та у випадку роботи з електронними петиціями, зокрема.

Ключові слова: учасницька демократія, електронна участь, місцеве самоврядування, інструменти участі, петиція, децентралізація, євроінтеграція, територіальна громада, громадянське суспільство.

Постановка проблеми. У часі активних євроінтеграційних процесів в Україні, що продовжуються в часі повномасштабної війни, важливо посилювати

демократичні інститути як на національному, так і на рівні територіальних громад. У цьому контексті участь населення є необхідною складовою для забезпечення стійкості громад та спроможних органів державної влади, місцевого самоврядування. Можливість обмеження реалізації окремих конституційних прав людини у зв'язку із введеним правовим режимом воєнного стану не поширюються на реалізацію громадянами права на звернення, зокрема на право подавати електронні петиції. У цьому контексті застосування форм учасницької демократії варто розглядати як дієвий інструмент для посилення стійкості територіальних громад, побудови горизонтальних зв'язків, підвищення рівня участі громадян та інституційної спроможності органів місцевого самоврядування.

Водночас існує ряд чинників, які можуть впливати на ефективність органу місцевого самоврядування якісно впроваджувати такі учасницькі форми на місцях. Тому виникає потреба, з одного боку, виокремити ці чинники, а з іншого боку, окреслити реальний стан впровадження інструментів участі, зокрема електронних петицій у територіальних громадах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Попри те, що інструменти електронної демократії на місцях впроваджують в Україні вже тривалий час, в науковій царині є невелика кількість ґрунтовних досліджень, присвячених цій тематиці. Наприклад, варто згадати І. Дробуш, А. Ємельянову, С. Іщука, О. Колесникову, А. Надежденко, М. Петришину, О. Полуніну, Х. Приходько. Водночас на сьогодні тема застосування електронної демократії, у тому числі практичного застосування електронних петицій, питань правового регулювання перебуває в полі інтересів аналітичних центрів, громадських об'єднань та міжнародних організацій, зокрема експертів Ради Європи, Центру розвитку інновацій, Центру політико-правових реформ, Трансперенсі-Інтернешнл тощо.

Мета статті – проаналізувати сучасний стан застосування та правового регулювання електронних петицій на місцевому рівні в Україні у контексті євроінтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу. Цифрові технології є невід'ємною частиною усіх процесів як у публічному так, і в приватному житті. Їх розвиток має безпосередній вплив на рівень прозорості, підзвітності та якості взаємодії між демократичними інститутами, зокрема і на рівні громад. Завдяки цифровим технологіям шлях отримання доступу до публічної інформації стає швидшим та спрощує можливість для громадян повідомляти про проблеми, долучатися до розробки місцевих політик, подавати пропозиції, а також розширює простір до застосування різноманітних учасницьких інструментів.

Питання впровадження демократичних інновацій, електронної участі у громадах, на сьогодні варто розглядати нерозривно із наявними тривалими процесами по входженню України до Європейського Союзу. Зокрема, у цілях, що виокремлені у Плані дій Ради Європи для України «Стійкість, відновлення та відбудова 2023-2026», передбачено підтримку програми реформ, які поєднують європейську перспективу та процес відновлення України. Це стало можливим відповідно до рішення Європейської Ради від 23 червня 2022 року надати Україні статус кандидата в ЄС, а також зобов'язань, взятих на Міжнародній конференції з питань відновлення України в Лугано (Швейцарія) 4-5 липня 2022 року [1].

Наприклад, у межах цілі 3.1. Плану дій Ради Європи «Зміцнення демократичного управління», пропонується посилювати участь громадян на місцевому та регіональному рівнях через: підтримку децентралізації влади; підтримку місцевих інституцій до формування політик із залученням усіх заінтересованих сторін; впровадження інноваційних підходів для підвищення соціальної згуртованості, інклюзивності та залучення населення тощо [1, с. 13].

Окрім того, запит на інноваційні технологічні рішення у процесах демократизації підтверджується високим попитом на європейському ринку та наявністю широких інвестицій у розвиток технологій для посилення учасницьких форм. Відтак, згідно зі звітом Інституту інноваційних політик «Democracy Technologies in Europe Online Participation, Deliberation and Voting», опублікованому у 2023 році, приблизна сума інвестицій у розвиток саме технологій для посилення учасницької та дорадчої (деліберативної) демократії у Європейському Союзі становив близько 100 млн євро у 2022 році із прогнозованим збільшенням до 500 млн євро у наступні п'ять років. Також у документі зазначено і про збільшення попиту на підрядників у цій сфері [2]. Звіт вміщує згадки і про досвід міста Києва як одну з кращих практик застосування інструментів електронної демократії, зокрема через електронні петиції та додаток «Київ-Цифровий». Відзначається якість впровадження учасницького інструменту під час повномасштабного вторгнення для допомоги місцевому самоврядуванню чути вимоги та пропозиції громади, наприклад, щодо розширення руху громадського транспорту, зміни комендантської години, перейменуванню назв вулиць, оновленню пам'яток культурної спадщини тощо.

Водночас попри запит від населення, міжнародних партнерів, наявний позитивний досвід та результати у запровадженні цифрових процесів на національному та місцевому рівнях в Україні, питання якісного впровадження інноваційних форм учасницької та деліберативної демократії потребує комплексного підходу. Важливим є врахування як контексту окремих територіальних громад, зокрема безпекові чинники, так і національні стратегії, плани розвитку громад. Тому, перш ніж перейти до питання застосування електронних петицій у територіальних громадах, важливо окреслити ключові чинники, які можуть впливати на ефективність органу місцевого самоврядування безпосередньо генерувати якісні політики та впроваджувати такі учасницькі форми на місцях.

По-перше, у часі повномасштабної війни не виникає сумніву у важливості враховувати безпековий підхід до питання формування стратегій, планів, політик для розвитку територіальних громад. Чинна ж Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки фіксує поєднання галузевого та територіального підходу [3]. Водночас стратегія не враховує безпековий чинник як ключовий у часі воєнного стану. Тому врахування безпекового критерію для формування типологізації функціональних територій є критично важливим, а категоризація територій за рівнем безпеки дозволить системно підходити до питання формування розвитку та відновлення територіальних громад. Більше того, серед наявних оперативних цілей та завдань у чинній стратегії не згадується застосування учасницьких форм на місцях.

По-друге, запровадження режиму воєнного стану внесло ряд законодавчих колізій, які стосуються, насамперед, перетину функцій військових адміністрацій

та органів місцевого самоврядування, а статус та функції органів управління на місцях у столиці є аномальним вже тривалий час. Стосовно цього існує чимало обговорень та дискусій як серед науковців, так і серед практиків у сфері місцевого самоврядування. За час повномасштабної війни було запропоновано декілька законодавчих ініціатив, які тривалий час обговорювалися в контексті забезпечення самоврядності органів місцевого самоврядування та мінімізації ризику їх контролю з боку інших гілок влади. Однією з останніх законодавчих ініціатив, яка б запустила процес вирішення розподілу функцій між військовими адміністраціями та органами місцевого самоврядування, є законопроект № 9559Д від 30.08.2023 року, який передбачає можливість розширення повноважень органів місцевого самоврядування у підтримці оборонного сектору та призначення обраних міських і селищних голів на посаду начальника відповідної військової адміністрації населеного пункту без звільнення з обійманої посади [4].

По-третє, одним із важливих чинників є психологічне та фізичне виснаження посадових осіб органів місцевого самоврядування в умовах стресу, що, в свою чергу, впливає на якість та ефективність надання послуг у територіальних громадах. Наприклад, у Дослідженні потреб і пріоритетів органів місцевого самоврядування, проведеному у 2023 році Радою Європи та Конгресом місцевих і регіональних влад, зазначено, що перевантаження відповідальних працівників (51%) є другим найбільш цитованим негативним результатом, який суттєво зріс у порівнянні з 2021 роком [5]. Результатом із найвищим показником є емоційний тиск через поширення чуток (59%).

По-четверте, більшість органів місцевого самоврядування стикаються з різними технічними проблемами під час робочих процесів. Згідно зі згаданим вище дослідженням, лише 39% респондентів зазначили про відсутність проблем із цифровізацією, а решта, серед основних чинників, що ускладнюють цифрову роботу, зазначили: брак техніки (37%), автоматизацію обміну даними (23%), брак даних (18%), низька якість даних (9%) [5, с. 36]. Слушним є висновок, що невбачання проблеми у якості даних може свідчити про невикористання їх у своїй роботі.

Перелік зовнішніх і внутрішніх чинників, які впливають на інституційну спроможність органів місцевого самоврядування, можна продовжувати, а тематика потребує подальшого вивчення і досліджень, що дозволить ідентифікувати слабкі сторони у системі місцевого самоврядування. Це дозволить в подальшому впроваджувати системні зміни для посилення ролі та стійкості територіальних громад і, як наслідок, підвищення рівня участі населення в процесах безпосереднього управління громадою. Тому питання впровадження форм участі на місцях є критично важливим у контексті формування спроможних територіальних громад, зокрема у частині фінансового контролю та підвищення рівня участі населення.

Одним із популярних електронних інструментів участі є електронні петиції, які широко застосовуються у демократичних країнах. На думку А. Надежденко вони є своєрідним «способом діалогу між громадянським суспільством та органами влади будь-якого рівня, самостійним правом на участь у прийнятті рішень громадськістю, а отже, сприяють реалізації права людини і громадянина бути почутим» [6, с. 329].

Закон України «Про звернення громадян» (далі – Закон № 393) встановлює зміст, порядок подання та розгляду електронних петицій у ст. 21.1. Зокрема, в Законі № 393 передбачені такі обов'язкові умови до електронних петицій на місцевому рівні:

- розміщення на відповідному електронному ресурсі (веб-сайт органу місцевого самоврядування або веб-сайт громадського об'єднання, що здійснює збір підписів на підтримку електронної петиції);
- публічне розміщення інформації про дату початку збору підписів та кількості голосів, переліку осіб, що проголосували;
- публічне оголошення на офіційному веб-сайті головою місцевої ради про підтримку або непідтримку петиції [7].

Електронна петиція повинна містити інформацію про: суть звернення; прізвище, ім'я та по-батькові автора (ініціатора) петиції; адресу електронної пошти. А вимоги щодо кількості підписів громадян на підтримку електронної петиції до органу місцевого самоврядування та строку збору підписів відповідно до законодавства визначаються статутом територіальної громади. Органи місцевого самоврядування та громадські об'єднання зі свого боку під час збору підписів на підтримку електронної петиції зобов'язані забезпечити:

- безоплатність доступу до відповідної інформаційно-комунікаційної системи;
- електронну реєстрацію громадян для підписання петиції;
- недопущення автоматичного введення інформації, у тому числі підписання електронної петиції без участі громадянина;
- фіксацію дати і часу оприлюднення електронної петиції та підписання її громадянином [7].

Суперечливим є абзац 10 ст. 21¹ Закону № 393, який фіксує обов'язок відповідного органу забезпечувати розгляд петицій незалежно від набраної кількості голосів. На перший погляд, ця норма забезпечує загальні вимоги Закону № 393, але суперечить сутності самого електронного інструменту. Електронні петиції покликані не лише привертати увагу посадових осіб органу місцевого самоврядування до проблем у громаді, а й, насамперед, активізувати та залучати ширше коло населення до участі та вирішення проблем в житті своєї територіальної громади. Така норма створює додаткове, необґрунтоване операційне навантаження на посадових осіб органів місцевого самоврядування, причиною чого може бути ненадання у визначений строк відповідей на звернення громадян. У свою чергу, це впливає на довіру до власне місцевого органу, інструменту участі, а також порушує норми Закону № 393.

Викреслення цієї норми сприятиме ширшому застосуванню електронних петицій у громадах. Це змістовно підсилить значення самого інструменту – залучати мешканців до участі у процесах управління громадою. Відповіді на ті петиції, які не набрали необхідної кількості голосів, мають бути правом, але не обов'язком відповідального органу. Більш того, орган місцевого самоврядування своєю внутрішньою політикою чи положенням може окреслити альтернативні способи розгляду петицій, які не набрали необхідної кількості голосів. Важливо також зазначити, що це не обмежуватиме прав на звернення та доступ до інформації, оскільки не впливатиме на індивідуальне чи колективне право

громадянина звертатися до відповідних органів згідно ч. 1 Закону № 393. Тому таке дублювання функцій виглядає недоречним і послаблює сам інструмент електронних петицій.

Якщо брати до уваги актуальний стан застосування електронних петицій, цей інструмент участі на сьогодні є поширеним на національному рівні, зокрема – петиції до Президента України. Лише за 2023 рік подано понад 6000 петицій, з яких 1200 набрали необхідну кількість голосів [8]. Часто інструмент петицій є «голосом громадськості» під час критичних моментів у впровадженні демократичних реформ, процесів відновлення та відбудови. Наприклад, можна згадати одностороннє підписання у понад 80 000 підписів із вимогою накласти вето на законопроект № 9534 та повернути його до парламенту для відкриття реєстрів майнових декларацій державних службовців [9].

Водночас питання застосування електронних петицій на місцях залежить від конкретної територіальної громади і є менш використовуваним інструментом, що підтверджується статистичними даними в обласних центрах (таблиця 1; таблиця 2). Показники зібрані з відкритих джерел, а саме – цифрової платформи EDEM (15 громад), сайтів органів місцевого самоврядування (7 громад), а також на основі раніше проведеного аналітичного дослідження від громадської організації «Рух Чесно» (із цього дослідження були враховані показники від отриманих організацією публічних запитів тих громад, де інформація про застосування електронних петицій публічно недоступна: Рівне, Одеса, Миколаїв, Херсон, Івано-Франківськ) [9].

Таблиця 1

№	Територіальна громада (обласні центри)	Кількість зареєстрованих електронних петицій								Загальний % результативності (2020-2023 рр)	Джерело інформації
		2020		2021		2022		2023			
		Всього	Успішні	Всього	Успішні	Всього	Успішні	Всього	Успішні		
1	Вінницька ТГ	222	34	193	41	127	26	70	10	18%	EDEM
2	Луцька ТГ	142	27	85	9	77	15	23	7	20%	EDEM
3	Дніпровська ТГ	184	0	104	3	36	0	35	1	1%	EDEM
4	Житомирська ТГ	44	0	13	1	4	1	28	2	10%	EDEM
5	Київ	725	2	405	2	560	42	756	69	4%	Власна система
6	Кропивницька ТГ	83	6	51	7	32	0	33	9	12%	EDEM
7	Львівська ТГ	164	29	131	18	63	2	30	1	9%	EDEM
8	Сумська ТГ	224	54	132	44	50	13	30	8	28%	EDEM
9	Тернопільська ТГ	89	11	51	12	26	5	10	4	24%	EDEM
10	Ужгородська ТГ	89	36	19	2	16	5	13	6	32%	EDEM
11	Херсонська ТГ	5	0	11	3	-	-	-	-	-	не функціює
12	Хмельницька ТГ	108	6	44	1	21	0	7	0	2%	EDEM
13	Чернівецька ТГ	108	22	74	14	68	12	32	9	21%	EDEM
14	Чернігівська ТГ	126	25	95	15	31	3	14	1	13%	EDEM

Таблиця 2

№	Територіальна громада (обласні центри)	2020-2023			Джерело інформації
		Всього	Успішні	Загальний % результативності	
15	Запорізька ТГ	1791	84	5%	ГО «Рух Чесно»
16	Івано-Франківська ТГ	26	2	8%	ГО «Рух Чесно»
17	Миколаївська ТГ	61	1	2%	ГО «Рух Чесно»
18	Одеська ТГ	74	0	0%	ГО «Рух Чесно»
19	Рівненська ТГ	335	43	13%	ГО «Рух Чесно»
20	Полтавська ТГ	159	57	36%	ГО «Рух Чесно»
21	Харківська ТГ	898	7	1%	ГО «Рух Чесно»
22	Черкаська ТГ	967	83	9%	ГО «Рух Чесно»
23	м. Луганськ	-	-	-	Тимчасово окуповані території
24	м. Донецьк	-	-	-	Тимчасово окуповані території
25	АРК	-	-	-	Тимчасово окуповані території

Отже, загальний аналіз застосування електронних петицій упродовж 2020-2023 років показує, що місцеві петиції користуються значно меншим попитом застосування у громадах, в порівнянні з петиціями національного рівня. Незважаючи на наявні підтвердження росту громадської активності після початку повномасштабної війни [10], у більшості обласних центрів кількість отриманих електронних петицій зменшилася у порівнянні із 2020 та 2021 роками. Частково це може пояснюватися згаданими вище чинниками, а також високими встановленими межами мінімальної кількості голосів. У згаданому аналітичному звіті від ГО «Рух Чесно» наведено приклад м. Києва, коли після зниження крайньої межі з 10 тис. підписів до 6 тис. – зросла кількість петицій.

Серед обласних центрів, де електронні петиції мають найвищий показник ефективності у голосуванні (2020-2023 роки), є Полтавська та Ужгородська територіальні громади, де понад 30% петицій набирають необхідну кількість голосів.

Основною платформою для застосування інструменту електронних петицій є EDEM [11], а в окремих територіальних громадах також використовуються власні сайти або ж окремі цифрові інструменти, як наприклад, у столиці – «Київ-Цифровий».

Серед найбільш популярних тем поданих петицій можна виокремити питання благоустрою та розвитку інфраструктури (понад 50% усіх петицій). Чимало петицій також стосуються питань екології, спорту, молоді, а в часі повномасштабної війни спостерігається збільшення кількості подань щодо перейменування вулиць, питань меморіалізації пам'яті загиблих воїнів російсько-української війни, а також стосовно збереження/оновлення культурних пам'яток.

Також загальний аналіз статистичних показників на основі цифрової платформи EDEM дає підстави вважати, що в процесі впровадження місцевих петицій існує залежність показників кількості населення територіальної громади до кількості поданих петицій. Відтак, узагальнюючи, територіальна громада з більшою кількістю населення отримує більшу кількість звернень. Водночас цей показник не підтверджує якісний критерій (співвідношення кількості отриманих петицій – до кількості розглянутих). Також це може пояснюватися тим, що в менших територіальних громадах більш поширене застосування неелектронних інструментів участі. Такі практичні спостереження підтверджуються на прикладі громад Швеції. У своєму дослідженні про роль та закономірність впровадження електронних петицій шведські науковці David Karlströma, Gustav Lidéna та Leif Sundberg зазначають, що:

- наявність та сформульованість стратегії по роботі із демократичними процесами (democratic work) позитивно впливає на запровадження електронних петицій;
- електронні петиції рідше впроваджуються в менш населених муніципалітетах, але громадяни цих територій більш схильні ними користуватися;
- використання додаткових цифрових систем, таких як цифрова пошта та соціальні мережі, може збільшити кількість вхідних електронних петицій [12].

Висновки і пропозиції. Отже, учасницькі інструменти, зокрема електронні петиції, варто розглядати як додатковий механізм для посилення організаційної спроможності органів місцевого самоврядування. Встановлення горизонтальних зв'язків та взаємодій сприятиме підвищенню рівня участі громадян до безпосереднього прийняття рішень, що у подальшому впливатиме на якість кадрового складу посадових осіб місцевого самоврядування, формування загальної культури участі та контролю за діяльністю місцевих інституцій з боку населення.

Загалом чинне національне законодавство, що регулює питання електронних петицій, дозволяє впроваджувати цей інструмент як на національному, так і локальному рівнях. Ключовим є питання чіткої регламентації порядку застосування інструменту у статуті громади, а також інституційна спроможність органу місцевого самоврядування забезпечувати проведення комунікаційної кампанії щодо наявності такого інструменту та подальшому розгляді отриманих петицій згідно з визначеною процедурою у статуті.

Загальний стан застосування електронних петицій є значно ефективніший на національному рівні, а на рівні територіальних громад переважає запровадження в обласних центрах та громадах з кількістю у понад 100 тис. населення. Попри підвищення загального рівня участі електронні петиції стали менш застосовуваним інструментом у громадах, порівнюючи 2020-2021 та 2022-2023 роки.

Враховуючи вищенаведене та важливість впровадження учасницьких інструментів для посилення демократичних інституцій серед пропозицій виокремлено наступні:

1. Розпочати процес оновлення Державної стратегії регіонального розвитку з урахуванням безпекового чинника при визначенні функціональних територій та підходу до планування розвитку територіальних громад. Оновити цілі та завдання з урахуванням важливості впровадження учасницьких форм на місцях та підтримки демократичних інновацій в цілому.

2. Використовувати єдину базу подання електронних петицій для територіальних громад з інтеграцією до територіальних громад, які застосовують власні офіційні веб-сайти як платформи для електронних петицій. Цей підхід, як мінімум у часі війни, дозволить враховувати високий рівень внутрішньої міграції та сприятиме сталості в застосуванні електронних інструментів участі. Також критично важливо забезпечити адміністративну участь відповідного органу виконавчої влади задля сталості впроваджені платформи та гарантії продовження її адміністрування у випадку відсутності фінансування від міжнародних партнерів.

3. Оновити ст. 21¹ Закону № 393, прибравши норму (абзац 10), який фіксує обов'язок відповідного органу забезпечувати розгляд петицій як звернення громадян навіть у випадку ненабрання необхідної кількості голосів. Зміна підходу від обов'язковості до права відповідного органу надавати або ненадавати відповідь на петиції, що не набрали необхідної кількості голосів, матиме декілька позитивних наслідків:

- зменшить зайве операційне навантаження на посадових осіб відповідної інституції;
- підкреслить унікальність інструменту електронної петиції, ацентуючи на важливості залучення громадськості до участі, зокрема у процесах управління громадою;
- зменшить кількість порушень державними органами та органами місцевого самоврядування під час ненадання відповідей згідно Закону № 393;
- сприятиме зменшенню межі необхідної кількості голосів для розгляду, що, в свою чергу, зробить інструмент більш доступним;
- підвищить мотивацію населення до підписання та використання електронних інструментів участі у громадах.

При цьому важливо додати, що це не обмежуватиме права на звернення громадянина, що гарантоване ст. 40 Конституції України, оскільки індивідуальне, колективне право громадянина звертатися до відповідних органів вже визначене відповідно до ч. 1 Закону № 393.

Список використаної літератури

1. Стійкість, відновлення та відбудова : План дій Ради Європи для України на 2023-2026 роки. 2022. URL: <https://rm.coe.int/action-plan-ukraine-2023-2026-ukr/1680aa8282>.
2. Звіт «Democracy Technologies in Europe Online Participation, Deliberation and Voting». 2023. URL: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/democracy-technologies-in-europe.pdf>.
3. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>.
4. Про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування у період дії воєнного стану : проект Закону від 4 серпня 2023 року № 9559. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42406>.
5. Дослідження потреб і пріоритетів органів місцевого самоврядування України. Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи. 2023. URL: <https://rm.coe.int/survey-on-the-needs-and-priorities-of-local-authorities-in-ukraine-ukr/1680aae27c>.
6. Надежденко А. Щодо подання електронної петиції в деяких державах-членах Європейського Союзу та Україні. Актуальні проблеми науки та освіти : Збірник

- матеріалів XXV підсумкової науково-практичної конференції викладачів. Київ : МДУ, 2023. С. 327-329. URL: https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4805/1/Akt_pr_2023.pdf.
7. Про звернення громадян : Закон України від 2 жовтня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80/conv#Text>.
 8. Місцеві петиції. Чи вдається жителям впливати на місцеву владу. Рух Чесно : веб-сайт. 2023. URL: <https://www.chesno.org/post/5812/>.
 9. Накласти вето на законопроект № 9534 та повернути його до парламенту з вимогою відкрити реєстр майнових декларацій чиновників : електронна петиція. Офіційне інтернет-представництво Президента України. 2023. URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/204906>.
 10. Загальнонаціональне опитування щодо громадського залучення 2023. ENGAGE : вебсайт. URL: <https://engage.org.ua/zahalnonatsionalne-opytuvannia-shchodohromadskoho-zaluchennia-vesna-lito-2023-ukraintsi-rozkhodiatsia-v-pohliadakh-shchodo-povoiennykh-priorytetiv-ale-ob-iednuiutsia-u-protydii-ahresii-ta-pidtrymtsi/>.
 11. EDEM : веб-сайт. URL: <https://stat.e-dem.ua/>.
 12. Karlström D., Lidén G., Sundberg L. Explaining variations in the implementation and use of e-petitions in local government. Information Polity. 2023. С. 503–521. URL: <https://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1758107/FULLTEXT01.pdf>

References

1. Council of Europe Action Plan for Ukraine for 2023-2026 Resilience, Recovery and Rebuilding. (2022, November 29). Committee of Ministers of the Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/action-plan-ukraine-2023-2026-ukr/1680aa8282> [in Ukrainian].
2. Report on Democracy Technologies in Europe Online Participation, Deliberation and Voting. (2023). The Innovation in Politics Institute GmbH. pp. 2–14. URL: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/democracy-technologies-in-europe.pdf>.
3. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine On approval of the State Strategy for Regional Development for 2021-2027 (2020, August 5). Verkhovna Rada Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
4. The Draft Law on Amendments to the Law of Ukraine «On Local Self-Government in Ukraine» on the Empowerment of Local Self-Government Bodies during the Period of Martial Law № 9559 (2023, August 4). Verkhovna Rada Ukraine. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42406> [in Ukrainian].
5. Study of the needs and priorities of local governments in Ukraine. (2023, January). Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/survey-on-the-needs-and-priorities-of-local-authorities-in-ukraine-ukr/1680aae27c> [in Ukrainian].
6. Nadezhdenko A. (2023). Regarding the submission of an electronic petition in some EU Member States and Ukraine. Actual problems of science and education: collection of materials of the XXV final scientific and practical conference of teachers. URL: https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4805/1/Akt_pr_2023.pdf [in Ukrainian].
7. The Law of Ukraine on Citizens' Appeals (1996, October 2). Verkhovna Rada Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80/conv#Text> [in Ukrainian].
8. Local petitions. Do residents manage to influence local authorities? (2023). The CHESNO Movement. URL: <https://www.chesno.org/post/5812/> [in Ukrainian].
9. Electronic petition to veto the draft law № 9534 and return it to the Parliament with a demand to open the register of property declarations of officials (2023, October 10). Official website of the President of Ukraine. URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/204906> [in Ukrainian].
10. National Civic Engagement Survey (2023). ENGAGE. <https://engage.org.ua/zahalnonatsionalne-opytuvannia-shchodohromadskoho-zaluchennia-vesna-lito-2023-ukraintsi-rozkhodiatsia-v-pohliadakh-shchodo-povoiennykh-priorytetiv-ale-ob-iednuiutsia-u-protydii-ahresii-ta-pidtrymtsi/>

ahresii-ta-pidtrymtsi/ [in Ukrainian].

11. EDEM website. URL: <https://stat.e-dem.ua/> [in Ukrainian].

12. Karlström D., Lidén G., Sundberg L. (2023). Explaining variations in the implementation and use of e-petitions in local government. *Information Polity*. 2023. URL: <https://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1758107/FULLTEXT01.pdf>.

Стаття надійшла 14.05.2024 р.

B. S. Mykhalchuk, Postgraduate Student
National University of Ostroh Academy
Educational and Scientific Institute of Law by I. Malynovskyi
the Department of Theory and History of State and Law
2 Seminarska St, Ostroh, 35800, Ukraine
e-mail: bohdan.mykhalchuk@oa.edu.ua
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5283-3547>

E-PARTICIPATION IN THE TERRITORIAL COMMUNITIES OF UKRAINE IN THE TIME OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES: ELECTRONIC PETITIONS

Summary

The article examines the processes of implementation and effectiveness of electronic petitions in the context of public participation in Ukraine in recent years. The issue of introducing democratic innovations and e-participation in communities is considered, on the one hand, inextricably linked to the ongoing processes of Ukraine's accession to the European Union, and, on the other hand, taking into account the challenges and limitations caused by the Russian full-scale war and the introduction of martial law in Ukraine. Electronic petitions are identified as an effective additional mechanism that can serve as a «public voice» at critical moments in the implementation of democratic reforms, recovery and reconstruction processes.

Today in Ukraine, petitions are more common at the national level than at the local level. To analyze the state of use of the tool, we collected data from open sources, namely the EDEM digital platform (15 communities), local government websites (7 communities), and an earlier analytical study by the NGO «Chesno Movement».

The study focuses on the key factors that can affect the effectiveness of local governments in directly generating quality policies and implementing such participatory forms on the ground. These factors include security criteria; legislative conflicts caused by the introduction of martial law; physical and psychological exhaustion of employees, which affects the efficiency of service delivery and information; and technical problems.

The conclusions note that in the process of effective use of electronic petitions, the key issue is the clear regulation of the procedure for applying the tool in the community charter, as well as the institutional capacity of the local self-government body to ensure a communication campaign on the availability of such a tool and further consideration of the received petitions in accordance with the procedure set out in the charter. Recommendations are made to improve the effectiveness of implementation of participation tools and involvement of citizens in these processes at the local level in general and in the case of electronic petitions in particular.

Keywords: participatory democracy, e-participation, local self-government, participation tools, petition, decentralization, European integration, territorial community, civil society.